

GIÁO DỤC THANH NIÊN HỌC TẬP VÀ LÀM THEO TƯ TƯỞNG, ĐẠO ĐỨC, PHONG CÁCH HỒ CHÍ MINH

ĐỖ HOÀNG LINH

Phó Giám đốc Khu Di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Phủ Chủ tịch

Tóm tắt: Thanh niên là người chủ tương lai của đất nước, là lực lượng tiên phong, xung kích trên mọi lĩnh vực của đời sống xã hội. Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đặc biệt chú trọng đến vai trò của thanh niên đối với sự nghiệp cách mạng. Để phát huy vai trò và sức mạnh to lớn của thanh niên thì phải giáo dục họ một cách toàn diện và chu đáo. Những chỉ dẫn của Chủ tịch Hồ Chí Minh về giáo dục thanh niên mãi mãi soi sáng, dẫn dắt các thế hệ thanh niên Việt Nam tu dưỡng, rèn luyện đức, tài để hoàn thành xuất sắc mọi nhiệm vụ, góp phần xứng đáng vào sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Từ khóa: Giáo dục, rèn luyện thanh niên; tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh

Những năm đầu thế kỷ XX, do ảnh hưởng, tác động của bối cảnh xã hội thực dân, nửa phong kiến và hoàn cảnh gia đình, Nguyễn Tất Thành phải trải qua một giai đoạn tuổi trẻ đầy biến động, khắc nghiệt với những trăn trở, nung nấu tìm một con đường để giải phóng cho đồng bào, cho dân tộc khỏi ách áp bức, lầm than. Chính nhờ những năm tháng gian khổ đó, người thanh niên yêu nước Nguyễn Tất Thành - lãnh tụ cách mạng Nguyễn Ái Quốc - Chủ tịch Hồ Chí Minh đã kiểm chứng và nhận thấy được vai trò, sứ mệnh, sức mạnh của thanh niên đối với vận mệnh dân tộc.

Năm 1925, lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc lập Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên, tại Quảng Châu (Trung Quốc) và bắt đầu tổ chức huấn luyện, giảng dạy, tuyên truyền cho 75 thanh niên đầu tiên về những vấn đề cơ bản của cách mạng và hướng

những thanh niên yêu nước vào con đường đấu tranh vì độc lập, tự do của Tổ quốc, vì hạnh phúc của nhân dân. Người chú trọng giải quyết vấn đề xây dựng lực lượng, đào tạo và giáo dục, rèn luyện thanh niên một cách toàn diện, sâu sắc, lâu dài. Từ những bài giảng được tập hợp trong cuốn *Đường Kách mệnh* (1927) cho đến bản *Di chúc* (1969) để lại cho các thế hệ mai sau, Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh đã có rất nhiều tác phẩm, bài viết, bài nói chuyện bàn về thanh niên. Đó là di sản tư tưởng, lý luận quý giá để chúng ta kế thừa, phát huy trong việc giáo dục, rèn luyện các thế hệ thanh niên Việt Nam.

1. Những nội dung cơ bản về giáo dục thanh niên theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Giáo dục lý tưởng cách mạng. Thanh niên cần được bồi dưỡng để có nhận thức đúng đắn về tình

yêu Tổ quốc, yêu đồng bào, có ý chí phấn đấu vì lý tưởng độc lập dân tộc và CNXH. Hồ Chí Minh từng nhấn mạnh: “chúng ta không một phút nào được quên lý tưởng cao cả của mình là phấn đấu cho Tổ quốc hoàn toàn độc lập, cho chủ nghĩa xã hội hoàn toàn thắng lợi trên đất nước ta”¹. Vì vậy, xác định lý tưởng cách mạng cho thanh niên là yếu tố quan trọng quyết định cho định hướng cuộc sống và sự cống hiến của tuổi trẻ. Thanh niên luôn ấp ủ nhiều ước mơ, có khát vọng, sức trẻ, sáng tạo nên nếu xác định được con đường đi đúng, tìm được điểm tựa niềm tin vững chắc thì họ sẽ nỗ lực hết mình để thực hiện việc biến ước mơ trở thành hiện thực. Bên cạnh đó, chúng ta còn cần phải giáo dục thanh niên sống có ý chí, trung thành, trách nhiệm và quyết tâm. Chính Người là một tấm gương điển hình trong cuộc đấu tranh giành độc lập tự do cho đất nước, với ý chí, nghị lực và sự kiên định của tuổi trẻ. Người đặt niềm tin vững chắc vào thanh niên với ý chí, quyết tâm và tinh thần hành động và cống hiến:

“Không có việc gì khó,
Chỉ sợ lòng không bền,
Đào núi và lấp biển,
Quyết chí ắt làm nên”².

Giáo dục đạo đức cách mạng. Đó là tuyệt đối trung thành với Tổ quốc, với Đảng và hết lòng phục vụ nhân dân. Tuổi trẻ cần phải rèn luyện cho bản thân ý chí kiên cường, tinh thần bền bỉ, kiên định trong mọi lĩnh vực cuộc sống và phải biết phân biệt đúng-sai, tốt-xấu, yêu-ghét trong ứng xử và hành động. Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Yêu Tổ quốc: cái gì trái với quyền lợi của Tổ quốc, chúng ta kiên quyết chống lại”³; trung với Đảng là “làm việc có lợi, tránh việc có hại cho Đảng, biết vì Đảng mà cất nhắc người tốt, đề phòng người gian”⁴; hết lòng vì nhân dân là đề: “làm cho đời sống nhân dân ngày càng sung sướng, ăn no, mặc ấm, được học hành, ốm đau có thuốc”⁵. Ngoài ra, thanh niên còn phải

xây dựng tinh thần đoàn kết dân tộc, đoàn kết giữa các tầng lớp nhân dân vì lợi ích của Tổ quốc.

Thanh niên là những người chủ tương lai của đất nước nên cần ra sức thực hiện cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư và khiêm tốn, giản dị, sống vì mọi người, đấu tranh trừ bỏ chủ nghĩa cá nhân, tu dưỡng đạo đức cách mạng. Trong “Bài nói chuyện tại Đại hội sinh viên Việt Nam lần thứ II” (5-1958), Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Thanh niên bây giờ là một thế hệ vẻ vang, vì vậy cho nên phải tự giác tự nguyện mà tự động cải tạo tư tưởng của mình để xứng đáng với nhiệm vụ của mình. Tức là thanh niên phải có đức, có tài. Có tài mà không có đức ví như một anh làm kinh tế tài chính rất giỏi nhưng lại đi đến thụt két thì chẳng những không làm được gì ích lợi cho xã hội, mà còn có hại cho xã hội nữa. Nếu có đức mà không có tài ví như ông Bụt không làm hại gì, nhưng cũng không lợi gì cho loài người”⁶.

Giáo dục nhận thức chính trị, trình độ khoa học kỹ thuật, nghề nghiệp và kỷ luật. Phải nêu cao tinh thần yêu nước, ý chí tự lập, không bao giờ lùi bước trước mọi khó khăn, gian khổ. Trong bài viết “Thanh niên phải làm gì?” đăng trên báo *Sự thật*, số 89 (10-2-1948), Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định:

“Thanh niên cần phải có chí tự động, tự cường, tự lập.

Phải có khí khái ham làm việc, chứ không ham địa vị.

Phải có quyết tâm, đã làm việc gì thì làm cho đến nơi đến chốn, làm cho kỳ được.

Phải có lòng ham tiến bộ, ham học hỏi, học luôn, học mãi. Học văn hóa, học chính trị, học nghề nghiệp.

Phải có lòng kiên quyết tham gia kháng chiến để tranh cho kỳ được thống nhất và độc lập, dân chủ và tự do”⁷.

Đối với tuổi trẻ, hành trang thiết yếu nhất để vào đời không có gì quý hơn là trình độ và tri thức

hiều biết về cuộc sống. Trình độ văn hóa, khoa học kỹ thuật và kỷ luật lao động vừa là yêu cầu của Tổ quốc vừa là điều kiện cơ bản nhằm đảm bảo khả năng hoạt động và thích nghi với thực tiễn cho mỗi thanh niên. Đất nước đang và sẽ cần nhiều sức trẻ trong các lĩnh vực khác nhau từ những người lao động lành nghề, những nhà chuyên môn và cán bộ quản lý giỏi, nhà kinh tế xuất sắc cho đến những sĩ quan quân đội bản lĩnh, những nhà lãnh đạo trẻ đủ tâm-tâm-tài kế cận... tất cả đang trông chờ vào quá trình tu dưỡng, rèn luyện của các thế hệ thanh niên Việt Nam

Giáo dục nếp sống văn hóa và rèn luyện thể chất. Nói chuyện tại buổi lễ khai mạc Trường Đại học nhân dân Việt Nam (19-1-1955), Chủ tịch Hồ Chí Minh khuyên: “Thanh niên cần phải chống tâm lý tự tư tự lợi, chỉ lo lợi ích riêng và sinh hoạt riêng của mình. Chống tâm lý ham sung sướng và tránh khó nhọc. Chống thói xem khinh lao động, nhất là lao động chân tay. Chống lười biếng, xa xỉ. Chống cách sinh hoạt ủy mị. Chống kiêu ngạo, giả dối, khoe khoang”⁸. Vậy nên, người thanh niên tiên tiến ở thời đại mới phải là người hăng hái lao động, tham gia các hoạt động thể dục thể thao phù hợp với sức vóc tuổi trẻ, không ỷ lại, không dựa dẫm, luôn năng động sáng tạo, dám nghĩ dám làm, ham học hỏi, biết cống hiến vì mọi người, biết chia sẻ, cảm thông với cộng đồng và xã hội. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nêu một tấm gương tuyệt vời cho thanh niên Việt Nam về tinh thần rèn luyện thân thể. Trong hoàn cảnh kháng chiến gian khổ ở chiến khu, Người vẫn tập trèo núi, luyện võ, đánh bóng chuyền, bơi lội, cưỡi ngựa... Nhờ rèn luyện thường xuyên mà Người đã tạo cho mình sức lao động và làm việc bền bỉ. Đó cũng chính là những yêu cầu đối với thanh niên trong xây dựng nền văn hóa mới, đời sống mới, con người mới XHCN.

Về phương pháp giáo dục thanh niên. Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Giáo dục thanh

niên không thể tách rời mà phải liên hệ chặt chẽ với những cuộc đấu tranh của xã hội”⁹. Điều này có nghĩa là công tác giáo dục phải gắn liền với thực tiễn xã hội chứ không phải giảng lý thuyết suông với những nội dung khác xa, không đúng hay lạc hậu so với hiện thực. Trong quá trình giáo dục thanh niên cần phải: kết hợp chặt chẽ học với hành, lý luận với thực tiễn, giữa nhà trường, gia đình và xã hội; phát huy ý thức tự giáo dục, tự rèn luyện, lấy gương người tốt, việc tốt trong xã hội và của tuổi trẻ để giáo dục thanh niên; tập hợp thanh niên thông qua các hoạt động trong các tổ chức, đoàn thể xã hội. Thanh niên hoạt động và phát triển trong môi trường xã hội nên cả xã hội đều phải có trách nhiệm phối hợp chặt chẽ trong việc giáo dục thanh niên. Trường học, tổ chức đoàn thể, gia đình phải chú ý giáo dục tư tưởng, thái độ, hoạt động, lối sống của thanh niên, kịp thời khuyến khích, uốn nắn, định hướng lý tưởng đúng đắn cho thanh niên với tinh thần trách nhiệm, cống hiến cho đất nước. Những người thầy, thế hệ đi trước là những tấm gương để giáo dục thanh niên phấn đấu, vươn lên trong học tập và thực tiễn cuộc sống, góp phần đào tạo, rèn luyện thế hệ thanh niên tiên tiến phục vụ Tổ quốc, phụng sự nhân dân.

2. Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh vào giáo dục thanh niên hiện nay

Cùng với trào lưu hội nhập và phát triển đạt được nhiều thành tựu, đặc biệt lĩnh vực khoa học-kỹ thuật, đời sống số, thế giới và khu vực trong những năm gần đây có nhiều biến động nhanh chóng, tác động, ảnh hưởng to lớn đến đời sống kinh tế, văn hóa, xã hội, nhất là đại dịch Covid-19 đang diễn ra. Trước những khó khăn thực tế, thanh niên Việt Nam vẫn luôn cố gắng vượt khó vươn lên bằng những việc làm thiết thực, có ích cho xã hội, cho cộng đồng và khẳng định được năng lực bản thân. Việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh

để giáo dục thanh niên, phát huy hơn nữa vai trò, trách nhiệm, hành động của thanh niên với đất nước hiện nay cần phải thiết thực hơn, hiệu quả hơn, và dựa trên 5 điểm cơ bản theo tinh thần giáo dục tuổi trẻ của Hồ Chí Minh:

- *Yêu Tổ quốc XHCN*: Trung thành với đất nước, với Đảng, có lòng tự tôn, tự hào dân tộc; Kiên quyết chống “diễn biến hòa bình”, chủ nghĩa cá nhân và chủ nghĩa tự do; có ý chí và quyết tâm làm cho đất nước giàu mạnh, một xã hội tương lai đảm bảo công bằng, hạnh phúc, no ấm; cần phải chung tay góp sức xây dựng hình ảnh một đất nước Việt Nam ở vị trí xứng đáng trên trường quốc tế.

- *Yêu nhân dân*: Phải đi sâu, đi sát hiểu rõ hoàn cảnh nhân dân để chia sẻ, giúp đỡ và phục vụ. Điều gì có hại cho nhân dân, dù nguy hiểm cũng phải cố gắng loại bỏ; việc gì có lợi cho dân, cho nước dù khó mấy cũng phải làm cho kỳ được; phải tin tưởng vào lực lượng và trí tuệ tập thể của nhân dân. Thanh niên cần phải hăng hái, tiên phong nhưng không xa rời quần chúng nhân dân.

- *Tu dưỡng đạo đức cách mạng*: Vì đây là cái gốc của người cách mạng nói chung cũng như đạo đức mẫu mực cho thanh niên thời đại Hồ Chí Minh vì độc lập dân tộc và CNXH; luôn luôn trau dồi đạo đức cần-kiệm-liêm-chính, chống kiêu căng, tự mãn, lãng phí, xa hoa, tệ nạn xã hội, thực hiện tự phê bình và phê bình nghiêm túc.

- *Yêu lao động, sáng tạo*: Phải trải nghiệm trong việc làm thực tế, chống hiện tượng nói suông, chây ì, ỳ lại. Trong lao động, công tác... phải ra sức sáng tạo, nỗ lực không ngừng để đạt kết quả cao nhất; luôn xung phong, hăng hái lao động và lôi cuốn mọi người cùng tham gia. Làm việc phải có kế hoạch, phương hướng, hợp pháp. Cần rèn luyện thân thể để đủ sức khỏe lao động và học tập tốt.

- *Yêu khoa học và kỹ thuật*: Thời đại khoa học tiên tiến ngày nay đang biến đổi và phát triển từng

giờ, từng phút, tránh bị lạc hậu, xa rời thực tiễn. Vì vậy, thanh niên có sức trẻ, có trí lực phải không ngừng học tập, nghiên cứu, nâng cao trình độ để luôn luôn tiến bộ cùng xã hội. Trong “Thư gửi thanh niên” (4-1951), Chủ tịch Hồ Chí Minh từng nhận xét rằng:

“Ưu điểm của thanh niên ta là hăng hái, giàu tinh thần xung phong.

Khuyết điểm là ham chuộng hình thức, thiếu thực tế, bệnh cá nhân, bệnh “anh hùng”.

Rất mong toàn thể thanh niên ta ra sức phát triển những ưu điểm và tẩy sạch những khuyết điểm ấy.

Huy hiệu của thanh niên ta là “Tay cầm cờ đỏ sao vàng tiến lên”.

Ý nghĩa của nó là: Thanh niên phải xung phong làm gương mẫu trong công tác, trong học hỏi, trong tiến bộ, trong đạo đức cách mạng. Thanh niên phải thành một lực lượng to lớn và vững chắc trong công cuộc kháng chiến và kiến quốc”¹⁰.

Tuyên truyền, giáo dục, rèn luyện thanh niên theo tinh thần cách mạng Hồ Chí Minh, đất nước ta, dân tộc ta sẽ có được các thế hệ trẻ trung thành, hăng hái, dũng cảm, tài năng, sáng tạo, xứng đáng là thanh niên thời đại Hồ Chí Minh; góp phần xây dựng thành công nước Việt Nam XHCN dân chủ, thịnh vượng, văn minh, phát triển và hội nhập.

1. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, Nxb CTQG, H, 2011, T. 14, tr. 467

2. *Sđđ*, T. 6, tr. 440

3, 8, 9. *Sđđ*, T. 9, tr. 178, 265, 265

4, 7. *Sđđ*, T. 5, tr. 292, 464

5. *Sđđ* T. 13, tr. 437

6. *Sđđ* T. 11, tr. 399

10. *Sđđ*, T. 7, tr. 66.